

МҮХИТҚА ЖҮТЫЛҒАН МҮ
MU UNDER THE OCEAN

Қ. САЛҒАРАҰЛЫ*

Түйіндеме

Жер шарының жаратылуы мен ондағы құбылыстарға қатысты ежелден бері айтылып келе жатқан қазіргі түсініктегі мифтер де, аңыздар да, соларға негізделген түрлі ғылыми болжамдар мен тұжырымдамалар да баршылық. Мақалада автор бұдан сан мың жылдар бұрын із-түзсіз жоғалып кеткен Му континенті мен оның ежелгі тұрғандарының кімдер екені жайлы зерттеу жүргізген ғалымдардың еңбектеріне ғылыми талдау жасайды.

Кілт сөздер: теория, Му, Атлантида, материк, ғылыми болжам.

Summary

There are scientific forecasts and conclusions based on myths and legends according to creation of the planet Earth and the phenomena on it since ancient times. The article deals with continent called Mu, disappeared without any trace thousand years ago, also the author tries to analyze who were the aborigines of the continent and makes scientific analysis on the scientific investigations on it.

Key words: theory, Mu, Atlantis, mainland.

XIX ғасыр мен XX ғасырдың алғашқы жартысында жоғалып кеткен континенттер жөніндегі пікір таласқа кәдімгідей жан бітіп, соның нәтижесінде жаңа атаулар пайда болып, із-түзсіз жоғалып кеткен континенттер жөніндегі түсініктер нақтылана бастаған-ды. Соның көбісі XX ғасырдың басында, дәлірек айтқанда 1914 жылы неміс геологы Альфред Вегенер ұсынған континенттердің бөлшектеніп ыдырауы (*дрейфа континентов*) теориясынан басталған тәрізді.

Бұл теория бойынша әуелде Жер бүгінгідей құрылықтарға бөлшектенбей тұтас бір материк болған. Оны «Пангея» деп атайды. Осы Пангея палеозой эрасында екі бөлікке бөлінген. Соның солтүстік бөлігіне А. Вегенер шартты түрде: «Лавразия»; ал оңтүстік бөлігіне: «Гондвана» деген ат береді. Содан геологиялық эра мезозой кезінде Лавразия Солтүстік Америка және Еуразияға бөлінеді де, ал Гондвана — Оңтүстік Америкаға, Африкаға, Австралияға, Антарктидаға және

---

* филология ғылымдарының кандидаты, Астана-Қазақстан.

Candidate of Philological sciences, Astana-Kazakhstan. e-mail: K.Salgara@mail.ru

Индияға бөлінеді. Осылайша бөлінген континенттер бір-бірінен алшақтап, әр тұсқа ыдырай бастайды. Арада сан мыңдаған жылдар өтіп, жағалауларын су шайып, түрлі өзгеріске ұшырағанына қарамастан, Оңтүстік Американың күнгей шығыс жағалауының Африканың батыс жағалауынан бөлінген орынының қалпын өзгеріссіз сақтап, бүгінге жетуі геология маманының айтқанының дұрыстығын көрер көзге қазір де дәлелдеп тұрғандай. Бұған географиялық картаға қараған кезкелген адам көз жеткізе алады. Осыған орай геология маманының осындай тоқтамға келіп, өз теориясын жариялауына, бәлкім, осы картадағы көзге ұрып тұрған дәлдік себепкер болды ма деген де ой келеді.

Қалай болғанда да, егер А. Вегенердің осы теориясы шындық болса, тұтас жердің бұлайша бөлінуі сұрапыл сұмдық сілкіністің, бүлдіруші орасан құдыретті бір күштің салдарынан болғаны анық. Қара жерді қақыратып жатқан мұндай аламантасыр орасан сапырылыстан кейін бұған дейін болған кейбір континент пен аралдардың із-түзсіз жоғалуы да, сондай-ақ бұрын жоқ континенттер мен аралдардың жаңадан пайда болуы да таңданарлық құбылыс болмаса керек. Қай кезде екенін нақты білмесек те, кәрі құрылық Му мен Атлантиданың пайда болуы осындай астан-кестен сұрапыл сапырылыстардың салдары екені анық. Айтпағымыз баршаға бірдей ұғынықты болуы үшін осы аттары аңызға айналған екі континенттің тағдырына қатысты жайларды енді олардың әрқайсысына жеке тоқтап, арнайы сөз еткеніміз жөн болар. Алғашқы сөзді кәрі құрылық Му жөніндегі мәліметтерден басталық.

XIX ғасырдың аяғында майяның көне жазуларының бір нұсқасын оқу арқылы «Му» деген континенттің болғанын біліп, оның атауын ғылыми айналымға алғаш енгізген Брассер де Бурбур деген ғалым екен. Ол майяның көне дереккөзі «Троан манускриптінен» («Троанский Манускрипт») орасан жер сілкінісі кезінде атқылаған вулканның Му елін жойып жібергені жөніндегі деректі табады. Кейін майялардың құпиясын ашуда көп еңбек сіңірген әйгілі зерттеуші әуесқой археолог Огюст Ле Плонжо осы Бурбурдың айтқандарының шындық екенін құптап, расында да майя қолжазбасында Му елінің күйреуі жөнінде жазылғанын айғақтайды. Өзі сол майя жазбасындағы дерекке сүйеніп, археологтар арасында алғашқылардың бірі болып, Юкатанның көне қаласының орынын қазып, табылған жазуы бар тас тақтайшалар арқылы майя жазуы мен египет иероглифінің арасындағы байланысты табуға күш салады. Осындай салыстыра зерттеу

нәтижесінде Ле Плонжо «Адамзат баласының Түпкіотаны (Прародина) - Му» деген өзіндік тұжырымға келеді және бұған дейін аңыз ретінде айтылып келген Атлантиданы осы Му континентінің бір нұсқасы, «екеуі бір континент» деген тұжырымға келеді. Көп ұзамай Британ армиясының полковнигі Джеймс Черчвард деген әуесқой зерттеуші өзінің ұзақ жылдарға созылған зерттеу жұмыстарының нәтижесіне сүйеніп, Му өркениетінің бұл өмірде болғанын жан-жақты дәлелдеп, «Жоғалған континент - Му» (*«Исчезнувший континент Му»*) атты еңбегін жариялайды. Мұнда ол да «Адамзат баласының Түпкіотаны - Му» деген тұжырымға келеді. Оның Ле Плонжодан айырмашылығы: ол «Му мен Атлантида бір емес, екеуі екі басқа континент» дегенді айтады және солай екенін өзі тапқан нақты айғақтармен дәлелдейді. Бұл ретте екеуінің қайсысының тұжырымы дұрыс дегенге келсек, өз басым Джеймс Черчвардтың осы саланың маманы еместігіне қарамастан, оның «Му мен Атлантида екеуі екі бөлек континент» деген тұжырымын тарихи шындық деп қабылдаймын.

Бұл арада, менің пайымдауымша, мәселе: олардың қайсысының қандай мамандық иесі екенінде, соған орай олардың қандай тұжырым жасағандарында да болмаса керек. Өйткені мәселенің түйінін шешу, түптеп келгенде, олардың өз тұжырымдарын қандай деректер негізінде жасағанына және сол пайдаланған дереккөзінің ақиқатты айғақтар шынайылығына тәуелді ғой. Өткеннің оқиғасын боямасыз баяндап, ақиқат тұрғысынан нақты мәлімет беретін сапалы дерек болса, сол арқылы жасалған тұжырым кім айтса да, өмір шындығынан алшақ кетпесі аян. Осы тұрғыдан келгенде, Джеймс Черчвард әскери адам болғанымен, ізденіс ауқымының кеңдігімен де, пайдаланған дереккөзінің сан алуандығымен де, көне символдарды өз мәнінде танып, оларды бір-бірімен салыстыра саралауымен де пікірлесі археолог Ле Плонжодан көш ілгері тұр. Сондықтан да оның ойы орнықты, тұжырымында ғылыми дәлдік бар, айтқандарына сендіре алады.

Ежелгі Му континенті. Джеймс Черчвардтың картасы.

Джеймс Черчвард - Му тарихымен айналысуды 1868 жылы Индияда әскери қызметте жүрген кезінде бастап, артынан қалған жарты ғасырға жуық ғұмырын соған біржола арнаған адам. Ол сол Индияда жүргенде үндінің ескі храмының бір монахымен танысып, сонымен жақын дос болады, ақырында бірте-бірте оның сүйікті шәкіртіне айналады. Ұстазын «риши» (*данагөй*) деп атайды. Ізденушінің талантына қарай оның бұл ұстазы майяның көне жазуын оқи алатын бүкіл үнді еліндегі үш-ақ адамның бірі болып шығады. Осындай ғұламаның көмегімен Черчвард медитация өнерін, астральдық проекцияны және индуизмнің киелі символдарын оқуды игереді. Бұл жөнінде Джеймс Черчвардтың өзі былай дейді:

«Он (риши) показал мне как следует решать загадку этих причудливых надписей, и преподал мне уроки, которые подготовили меня решению еще более сложных задач.

Более двух лет я прилежно изучал мертвый язык, который по мнению моего друга настоятеля, был изначальным языком человечества. Он сообщил мне, что в Индии осталось лишь два других настоятеля, понимающих этот язык. Основная трудность заключалась в том, что во многих на первый взгляд простых надписях таилось скрытое значение, предназначенное исключительно для Святых Братьев – накалей, - членов жреческого братства, которые уходили из Прародины в колонии, чтобы обучать их жителей сокровенным писаням и наукам» [1, 5-6].

Білікті ұстаздың тағылымы мен танымын бойына мүкіндігінше мол дарытқан Джеймс Черчвард Индиядан кейін Му өркениетіне қатысты деректер іздеп, Бирма мен Аризонаға, Оңтүстік теңіз бен Аляскаға, Австралия мен Мексикаға барады. Көне халықтар майялар мен ұйғырларды¹; геология мен көне діннің; грек әріптерінің символизмі мен свастиканың тарихын зерделеп, қазіргі әлемнің балама тарихын жазады. Жер шарының әр қиырынан табылған көне жазуы бар мындаған тақтайшалардағы символдарды салыстыра зерттеп, Му континентінің болғанынына және оның тұрғындарының өркениет биігіне көтерілгеніне көз жеткізеді. Сөйтіп бір кезде үнді храмынан табылған тас тақтайшадағы құпия жазуларды танып-білу арқылы

---

¹ Дж. Черчвардтың ұйғырларын тарихқа белгілі ұйғырлармен; ал сәл кейінірек айтылатын «Ұлы Ұйғыр империясын» х.э. кейінгі IX ғасырдың ортасында пайда болған «Ұйғыр қағанатымен» шатастырмау керек. Бұл туралы алда арнайы сөз болады. Қ.С.

жасаған «Адамзат баласының Түпкіотаны – Му» деген тұжырымын одан әрі дамытып, көптеген жаңа деректермен толықтырып, одан әрі нақтылай түседі. Ол туралы кітабының кіріспесінде Джеймс Черчвардтың өзі былайша еске алады:

«Я обнаружил, что цивилизации древних греков, халдеев, вавилонян, персов, египтян и индейцев возникли благодаря працивилизации, которые называлась Му.

Продолжив свои исследования, я выяснил, что этот исчезнувший континент располагался в Тихом океане и простирался от нынешних Гавайев примерно до островов Фиджи и Пасха, именно здесь была Прародина человека. Я узнал, что в этой прекрасной стране жил народ, колонизировавший всю Землю, и что этот изобильный край был уничтожен ужасными землетрясениями и погрузился в океан около 12 тысяч лет назад» [1, 7].

Осы айтылғандардың бәрі бос қиялдың жемісі емес, нақты дерекке негізделген өмір ақиқаты екенін дәлелдер айғақтарын Джеймс Черчвард төрт топқа бөледі. Оның біріншісі, өзін алғаш Му елінің тарихына қызықтырып, соны танып-білуге мұрындық болған, үнді храмынан табылған киелі тас тақтайшалар (*накальские таблички*). Онда Тынық мұхиттың тап ортасында Му құрылығының болғанынан бастап, адамзат баласының осы жерде жаратылғаны және орасан жер сілкісінің салдарынан кейін барлығының қалай талқаны шығып, отты құрдымға жұтылғаны түгел жазылған. Ең ғажабы, кейін Египет, Индия, Майя, Тибет елдерінен табылған басқа көне жазба деректері де осы үнді харамының тас тақтайшалары берген мәліметін бейне соның көшірмесіндей дәл қайталап, бір кезде гүлденген ғажайып өркениеттің дәуірлеп дүрсіп тұрған жерінде бұл күнде ол арада тек мұхит суының толқындарынан өзге көз тоқтатар түк те қалмағанын куәландырады.

Черчвард мырзаның Му құрылығының және онда айтулы өркениеттің болғандығын дәлелдеуде екінші ұсынар айғағы: Айодхьедегі храмның бас абызы Нараданың осы храмда сақталған көне жазуды оқып беріп отыруы нәтижесінде кеменгер ой иесі әрі тарихшы Вальмики жазған үнді халқының атақты эпосы – «Рамайна». Осында Вальмики **«бұл киелі жазудың шығыс жақтан, яғни Тынық мұхиттан Бирма арқылы үнді жеріне келгенін»** атап көрсетеді. Жоғарыда айтылған үнді храмының киелі тақтайшаларында жазылған әңгімелердің де, Вальмикидің жазғанының да шындық екенін қазіргі таңда Британ Музейінде сақтаулы тұрған, кезінде Юкатанда жазылған көне майя кітабы «Троан Манускрипти» одан әрі айқындап береді.

Бұлардың сырттында Му елінің болғандығы басқа да толып жатқан, мысалы, Египеттен, Грециядан, Орталық Америкадан, Мексикадан табылған көне құжаттар мен АҚШ-тың батыс штаттарындағы жартасқа жазылған жазулар да куәландырады екен.

Осылардың бәрін тізбелей келіп, зерттеушінің айтқандарының жаңсағы жоқ, шындық екеніне оқырман көзін жеткізе түсу мақсатында енді осы ескі құжаттардың кейбірінен қысқа-қысқа бірер үзінді келтіре кетелік. Сонда бәрі түсінікті болады ғой деп ойлаймыз.

«Троан Мунускрипті»:

«В год 6 Кан, в день 11 Мулук месяца Сак начались ужасные землетрясения, которые продолжались до 13 Чуэн без перерыва. Страна холмов земли - страна Му - была принесена в жертву. Дважды сдвинувшись с места, она исчезла в течение ночи, непрерывно сотрясаемая огнями из-под земли. Будучи сжатыми в глубине, они заставили землю приподняться и обрушиться несколько раз в разных местах. Наконец поверхность земля не выдержала, и десять стран [или племен] были разорваны и рассеяны. Они затонули вместе с 64 миллионами жителей за 8060 лет до того времени, когда пишется эта книга».

«Кортестің кодексі»:

«Своей сильной рукой Хомен заставил землю задрожать сразу после заката, и в течение ночи Му, страна холмов земли затонула.

«Му, жизнь воды (морей), было утоплена Хоменом за одну ночь».

«Обитель мертвой правительницы ныне безжизненна, она стала неподвижной после того, как дважды подпрыгнула на своих основаниях; царь глубин, пробивая себе путь вверх, встряхивал ее вверх и вниз, убил ее и утопил».

«Дважды Му подпрыгнула на своих основаниях; затем она была принесена в жертву огнем. Она разорвалось дико сотрясаемая землетрясениями. Ударив ее чародей, который приводит все в движение, словно кучу червей, принес ее в жертву в ту самую ночь».

«Лхаса жылнамасы»:

«Когда звезда Боль¹ упала туда, где сей час только небо и море, семь городов с золотыми воротами и прозрачными храмами² задрожали и закачались словно листва в бурю, и вот потоки огня и

---

¹ Боль – майялар түсінігінде «Жердің билеушісі» деген ұғымды білдіреді.

² «Прозрачные храмы» деген мәтінді аударушының қатесі болса керек. Өйткені бұл храмдар шыныдан, не басқа жылтыраған материалдан салынбаған (баспаның ескертуі.Қ.С.).

дыма поднялись от дворцов. Крики толп людей наполнили воздух. Они искали убежища в своих храмах и цитаделях, и священная мудрая Му поднялась и молвила им; разве я не предвещала всего этого? И мужчины, и женщины, украшенные драгоценными камнями и сверкающими одеяниями молили: «Му, спаси нас!», и Му ответила: «Все вы погибнете, со своими слугами и своими богатствами, и из вашего пепла восстанут новые народы. Если они позабудут, что лучший – не тот, кто берет, а тот, кто дает, их ожидает та же участь». Пламя и дым завершили слова Му, страна вместе с ее жители была разорвана на части и проглочена бездной»[1, 45-48].

Біреуі Индиядан, екіншісі Мексикадан, үшіншісі Африкадан, төртіншісі Тибеттен табылған, қайсысының қашан жазылғаны да белгісіз бірыңғай символдық таңбалардан құралған осынау тым көне құжаттардың бәрінің бірдей есте сақталмаған ескі заманда болған және ол туралы бұл күнде Тынық мұхиттың телегей суынан басқа орнында «мынау» деп көрсетер тұлдыр да қалмаған континенттің жағдайын осыншалықты дәл суреттеуі - бір кездерде Му континентінің шынында болғанының және оның сұрапыл жер сілкінісінің әлегінен жойылғанының бұлтартпас айғағы болса керек. Бұдан кейін Му континентінің болғанына күдіктенудің өзі артық сияқты. Бірақ осыған қарамастан, Джеймс Черчвард бұлардың сыртында үшінші, төртінші айғақ ретінде құлаған пирамидалар мен храмдардың қабырғаларынан табылған бірнеше жазуларды, бір кезде Му континенті болды деген аймақтың төңірегіндегі Пасхи, Мангана, Тонгатапу, Понапе секілді аралдарда сақталып қалған тастан салынған көне храмдардың қалдықтарын алға тартады. «Олардың қай-қайсысының да көрген жанның көз алдына Му дәуірін бірден алып келіп, бір кезде гүлденген өркениеттің болғанына куәлік бере алады» дейді. Мысалы, Юкатанның Үш-мал¹ қаласындағы жартылай құлаған храмның қабырғасына жазылған «біз келген «Батыстағы Жер» деген жазу мен Мехиконың оңтүстік батысындағы сақталған пирамидадағы «Батыс жердің» қалай жойылғаны туралы жазу - бір кезде мұхит түбіне кеткен Му өркениетіне сол сұрапыл сұмдықты өздері көріп, куә болғандардың арнайы орнатқан ескерткіші іспеттес. Мұндағы, яғни Юкатанның ежелгі тұрғындарының Му континентін «Батыстағы Жер» деп атауының өзі, байқап қарасаңыз, оның шынында да қазіргі Тынық мұхиттың суының астында жатқанына қосымша бір айғақ екенін де

---

¹ Үш-мал атауының да таза түрікше сөйлеп тұрғанына назар аударыңыз. Қ.С.

жарылап тұрғандай. Өйткені Оңтүстік Американың батысында тек Тынық мұхитының суы мен шашыранды бірер шағын аралдан басқа ешқандай құрылық жоғы баршаға аян.

Осы айтылғандардың сыртында Египеттен, Бирмадан, Индиядан, Япониядан, Қытайдан, Оңтүстік Теңіз аралдарынан, Орталық, Оңтүстік Америкадан, сондай-ақ солтүстікамерикалық үндістердің көптеген тайпаларынан табылған символикалық таңбалар мен белгілер қаншама, олардың көптігі сондай мың-мыңдап саналады. Тек археолог Уильям Нивеннің тапқан тақтайшаларының өзі 2500-ден асады екен. Осылардың бәрін оқу, салыстыра зерттеу Джеймс Черчвардқа Му континентінің нақты болмысын айқындауға мүмкіндік берген. Осы ретте ол былай дейді:

«Этот континент представлял собой огромную холмистую страну, простиравшуюся от Гавайев на севере до самой южной части океана - южная граница определялась линией, соединяющей острова Пасхи и Фиджи. Протяженность Му составляла; более 5000 миль с запада на восток и более 3000 миль с севера на юг. Континент состоял из трех отдельных массивов суши, отделен друг от друга узкими проливами или морями», - дей келіп, жоғалған құрылықтың тарамдана аққан өзендерін, тамылжыған табиғатын, жасыл жайлауларын сүйсіне суреттейді. Одан әрі мынандай деректер береді: *«Во всех направлениях, словно нити паутины, расходилась широкие «ровные дороги». Эти дороги были выложены гладкими камнями, пригнанными друг к другу настолько плотно, что «трава не могла пробиться между ними»...*

«В то время (жители континента) 64 миллиона людей делились на «десять племен», или народов, каждый из которых отличался от остальных, хотя «все подчинялись общему правительству»...

«За много поколений до того люди избрали себе царя и добавили к его имени приставку Ра. Он сталь верховным жрецом и императором по имени «Ра-Му». Сама империя называлась «Империей Солнца» [1, 31-34].

Жалпы жоғарыда келтірілген деректерді ой сүзгісінен өткізіп, өзара салыстыра зерделегенде олардың бір-бірінің мән-мазмұнын толықтырып қана қоймай, сонымен бірге бірі екіншісінің не жайында жазылғанының сырын ашып, жұмбағын шешуге мүмкіндік беретіні ғажап. Мысалы, жоғарыда айтылған, жер шарының бір-бірінен шалғай жатқан төрт нүктесінен, атап айтқанда: Индиядан, Африкадан, Мексикадан, Тибеттен табылған төрт көне құжаттың Му континенті

жайында беретін деректері болған оқиғаны көрген бір адамның айтқанының көшірмесіндей соншалықты бірдей болуы неліктен? Бұл сұраққа жауапты төрт құжатты жеке-жеке оқысаңыз таба алмайсыз. Ал оларды бір-бірімен салыстыра зерделесеңіз құпияны ашар кілт бірі болмаса екіншісінен табылып, мәселенің мәнісін біртіндеп түсіне бастайсыз. Сонсоң оны осы тақырыпты зерттеушілердің, атап айтқанда: Бурбур, Ле Плонжо мен Джеймс Черчвардтың тұжырымдарымен ұштастырсаңыз, тарихи шындық бірден айқындалып сала береді.

Айтқанымыз түсінікті болу үшін «Лхаса жылнамасындағы» «Троан Манускрипти» мен «Кортес кодексінде» жоқ мына жодарға назар салыңыз: *«И мужчины, и женщины... молили: «Му, спаси нас!», и Му ответила: «Все вы погибнете, со своими слугами и своими богатствами, и из вашего пепла восстанут новые народы. Если они позабудут, что лучший – не тот, кто берет, а тот, кто дает, их ожидает та же участь».* Жеке алғанда ештеме түсінбейсіз. Жер сілкініп, алып храмдар дауыл жұлқыған жапырақтардай қалтырап, дүние астан-кестен болып жатқанда жұрттың жалбарына жалынып: «құтқара гөр» деп жатқан Муы кім? Құдай ма? Олай дейін десең, Му құдайдың емес, континенттің аты еді ғой. Бұған жауап жоқ. Амалсыз екінші дерекке үңілуге тура келеді. Ол: *«За много поколений до того люди избрали себе царя и добавили к его имени приставку Ра. Он сталь верховным жрецом и императором по имени»Ра-Му».* Сама империя называлась «Империей Солнца», - дейді. Міне, сізге кілт. Жауап табылды. Муымыз Күн империясының, яғни Му құрылығының бас абызы әрі императоры екен. Осы арада Му елінің патшайымының қабірін тапқан зерттеуші Ле Плонжоның: «в гробнице Царицы Муу страны майя украшение из зеленого нефрита, названное им «Талисманом Царицы Муу», деген дерегін еске ала отырып, осының бәрін оның Юкатаннан тапқан жазуындағы: **«первосвященник Страны Му пророчествовал ее гибль, и некоторые, прислушавшись к предсказанию, покинул эти земли, отправились в колони и так спаслись»** деген дерекпен ұштастырыңыз. Сонда аталған төрт құжатты жазғандардың кімдер екені де және Америкаға барғандарының Му континентін неге «Батыстағы жер», ал Азияға келгендерінің неге «Шығыстағы жер» дегендерінің де мәні айқындалып шыға келеді. Сонымен бірге мұның және осының алдындағы тарауда айтылған «Ғаламдық Ағаштың» (Мировое Дерево) ұшар басын мекендегендердің билеушілері өздерін әрі құдай, әрі патша

санап, елдерін «Күн мемлекеті» («Дом Солнца»), өздерін «Күн тегі» («Сыновья Солнца») деп атаған көптеген халықтардың көне мифологиясында бар ортақ түсінікпен сабақтасып жатқанын да аңғару онша қиындық туғызбайды. Ал бұл өз тарапынан алғашқы адамдардың Жаратушы Ұлы Күштің барын сезініп, оның символы ретінде Күнге табынғанынан хабар береді. Бұдан кейін күнге табынатындардың «ас», айға табынғандардың «ман» халықтары екенін, тұтас бір құрылықтың астардың атымен «Азия» («Ас-ұя») аталғанын қоссаңыз біраз дүние өзара сабақтасып, бәрі біртіндеп анықтала бастайды.

Сонымен, есте жоқ ескі заманда Му континентінің болғанын және оның тұрғындарының өз дәуіріне сай гүлденген ғажайып өркениетке қол жеткізіп, жершарының басқа өңірін мекендеген елдердің бәрін отарына айналдырып, соларға әмірін жүргізіп, дүрсіп тұрған шағында сұрапыл жер сілкінісінің салдарынан отты құрдымға кетіп, ғайып болғанын анықтадық. Оның шындығында солай болғанына куәлік берер нақты да сенімді айғақтардың да баршылық екеніне және олардың сан алуандығына да көз жеткізгендей болдық. Егер біздің бұл айтқандарымыз талабы зор, талғамы мол оқырмандарымызға азшылық етіп, көңілдеріне әлде бір күдік үйірілтіп жатса, онда оларға Брассер де Бурбур, Уильям Нивен, Огюст Ле Плонжо, Игнатиус Донелли, Джеймс Черчвард секілді осы тақырыпты түбегейлі зерттеген ғалымдардың еңбектерін қарап шығуды ұсынар едік. Оларда біз айтпаған, айтып жеткізе алмаған талай қызықты деректер баршылық. Шындығына келсек, оның бәрін түгендеп жатуды мақсат та етпедік. Өйткені, біздің негізгі мақсатымыз, әңгіменің басында айтқандай, түріктетес халықтардың ғылым мойындатқандай кеше пайда болған жас халық емес, адамзат жаратылғаннан бері бар көне халық екенін нақты айғақтар арқылы жан-жақты дәлелдеу ғана. Сол мақсатпен ғылыми ортада соңғы ғасырларда ара-тұра сөз болғанымен, жалпы жұртшылыққа беймәлім, кейбір ізденушілер тарапынан «Адамзат баласының Түпкіотаны» деген тұжырымдар жасауға негіз болған «Му» деп аталатын континенттің ежелгі тұрғындарының да кімдер екенін анықтамақ болғанбыз. Ол үшін әуелі осы континенттің өзінің болған-болмағанына, ең алдымен, өзіміздің көз жеткізуіміз қажет еді. Сөйтіп, жоғарыда баяндалғандай, ол қажеттілікті де өтеп, Му континентінің бір кезде болғанының тарихи шындық екеніне өз көзімізді жеткізгендей болдық. Солай екеніне оқырмандарымызды да сендіре алдық қой деп ойлаймыз.

Енді бізге қалатыны: осы із-түзсіз жоғалып кеткен континенттің байырғы тұрғындарының кімдер болғанын айқындау ғана. Егер бәрі ойдағыдай болып, анықтай алсақ, онда солардың арасында түріктетес халықтардың ататегінің болған, болмағанын анықтаудың қазіргі жағдайда қиынға соқпайтынына да сенімді едік.

Міне, енді соның сәті түскендей. Осы арқылы ресми тарих ғылымының «түріктерді х. э. кейінгі VI ғасырда пайда болған жас халық» деп ғылымға енгізген тұжырымның жаңсақтығын жалғанға жариялап, бір түрік халықтарына ғана емес, бүкіл адамзат тарихына қандай қиянат жасалынып келгеніне жұртшылық назарын аудару мүмкіндігі туады деген үміттеміз! Сондықтан ендігі әңгіме арнасын осы мүдделі мақсатымызға қарай бұралық.

Мәселеге осы тұрғыдан келгенде, Му континентіне қатысты деректерді зерделеген ғалымдар Му құрылығының байырғы тұрғындары дегенде солардың ішінен қазіргі бар екі халықтың атын атайды. Оның бірі – майялар (Ле Плонжо), екіншісі - ұйғырлар (Дж. Черчвард). Бұл арада, біздің пайымдауымызша, майялардың басы ашық, олардың тегінің қай халыққа жататынын көне тарихтан хабары бар қазіргі жұрттың бәрі біледі. Өйткені Еуропа мен Америка ғалымдарының соңғы бірнеше ғасыр бойы Американың ежелгі тұрғындары – үндістердің шыққан тегін анықтау жолында тынымсыз ізденіп келе жатқаны, сол ізденіс барысында бірнеше болжамдардың айтылғаны да баршаға мәлім. Айтары әртүрлі болғанымен, сол болжамдардың бәрінде Америка үндістерінің арғы түп аталарының жаңа құрылыққа Азиядан Беринг бұғазы арқылы өткендігіне талас болмайтын. XX ғасырдың аяғында генетика ғылымының соңғы жетістігі - ДНК (*дезоксирибонуклейн қышқылы*) тәсілі көмегімен молекулада жазылған адамзат баласының мұрагерлік ақпарат қазынасына еніп, жаратылыстың тылсым құпиясын ашуға мүмкіндік алғаннан кейін генетик ғалымдар осы мүмкіндікті пайдаланып, Америка үндістерінің шыққан тегіне қатысты проблеманы біржола шешу үшін жаңа зерттеу жұмысын Азияның Америкаға таяу бөлігі Қиыр Шығысты мекендеген халықтардың: эскимостардың, чукчалардың, коряктардың, нивхилардың, юкагирлердің, игансандардың, селькуптардың, кеттердің, эвенкилердің, удегейлердің ДНК-сын зерттеуді қолға алады. Алайда зерттеудің нәтижесі күткендегідей болмайды. Солтүстік және Оңтүстік Американың ежелгі аборигендерінде болатын мтДНК-ның негізгі төрт типі

(А,В,С,Д) бұл халықтардың өкілдерінің бірде-бірінен де түгелдей табылмайды, ең көп дегенінен – 3, ал қалғандарынан – 2, тіпті 1 ғана типі кездескен. Бұл нәтижеге сүйеніп, әрине, әлгі өкілдері зерттелген халықтардың ешқайсысын да америкалық үндістермен тектес, қандас деуге болмайтын еді. Сондықтан үндістердің арғы бабаларының шыққан тегін Азияның басқа жерінен, басқа халықтардан іздеуге тура келеді.

Бұдан кейін ғалымдар Шығыстың басқа халықтарының, атап айтқанда, **моңғолдардың, тибеттіктердің, қытайлықтардың, корейліктердің, вьетнамдықтардың тұқымқорын (генофондын) тексереді.** Нәтижесінде тибеттіктер мен қытайлықтардың (*Қытайдың солтүстігіндегілердің*) және моңғолдардың вьетнамдықтар мен корейлерге қарағанда тұқымтектік ерекшелігі барлығы анықталады. Жиынтық жиілігі 50 пайыздан төмен болғанымен, тибеттіктерден де, қытайлықтардан да, моңғолдардан да ДНК-ның «американдық» төрт типі (*А,В,С,Д*) түгелдей табылады. Осыған қарап, ғалымдар америкалық үндістердің ататегінің шыққан ежелгі отаны – Сібір емес, Маньчжурия немесе Монғолия деген қорытындыға келеді.

Бірақ зерттеу мұнымен тоқталмайды. Америка ғалымдарының зерттеу қорытындысымен танысқан Ресейдің Вавилов атындағы Жалпы генетика институтының И. А. Захаров бастаған генетик ғалымдары өз тараптарынан ізденіс жасап, тыба халқының тұқымқорын (генофондын) тексеруге арнайы экспедицияға шығады. Осы жолы экспедиция мүшелері тыбалықтармен қатар Байкал көлінің сыртындағы буряттардың да генофондын тексереді. Жан-жақты жүргізілген тыңғылықты зерттеудің қорытындысы күтпеген жаңалықты нәтижені көрсетеді. Екі халықтың да тұқымқорынан ДНК-ның «америкалық» 4 типі түгел табылып, олардың (*типтердің*) тыбалықтардағы жиілік жиынтығы, тіпті, рекодтық деңгейге, яғни 70-72 пайызға жетеді. Америкалық адам тегін зерттеу қоғамының съезіне ұсынылған И. Захаров тобының осы зерттеу нәтижесіне көп ұзамай бұларға қатыссыз өз беттерінше зерттеу жүргізген профессор В. П. Пузыревтің тобы да қол жеткізеді. Ал бұл бұған дейінгі зерттеудің қорытындысында жаңсақтықтың жоғының тағы бір айғағы еді. Сөйтіп мтДНК (*митохондриялды*) дерегі бойынша тыбалардың америндтермен (*америкалық үндістермен*) тектес болуы – генетиктердің алдына Орталық Азияның түріктетес басқа халықтарының да генофондын зерттеу қажеттілігін ұсынады. Осы қажеттілікті өтеу мақсатында Вавилов атындағы Жалпы генетика

институтының ғалымдары алтайлықтардың, хакастардың, шорлықтардың, сойоттардың генофондын анықтауға мүмкіндік беретін аса мол материал жинайды. Осыларды зерттеу нәтижесінде бұл халықтардың тұқымқорындағы мтДНК түзілісінде үндістерге тән А, В, С, Д түрлерінің түгелдей болуымен бірге алтайлықтарда тек еурпоидтарда болатын Х типінің де барлығы анықталған. Бұдан бұрын Х типі америкалық үндістердің ішінде, сирек те болса, америндтерден ғана кездескен болатын. **Ең ғажабы, компьютерлік талдау арқылы алтайлықтардағы мтДНК түзілісінің тегін қуалағанда, ондағы Х типі кейінгі қоспа емес, қазіргі еуропалықтар мен америкалық үндістерде (америндтерде) бар Х типінің түптегіндегі нұсқасынан да бұрын пайда болған ең ежелгі типіне жататыны анықталған.** Ал бұл үндістердің Азияны мекендеген түрік халықтарымен жаратылыс тегінің бірлігінің бұлтартпас айғағы еді. Осылардың бәрін таразылай келіп, ғалымдар Америка үндістерінің арғы түпкі тегінің шыққан жері енді Манчжурия да емес, Монғолия да емес, Байкал сырты мен Байкал бойы және Алтай-Саян аймағы деген тұжырымға келеді.

Бұл ғалымдардың осындай тұжырым жасағанда Му континентінің болғандығын және осы аталған халықтардың Америкаға да, Азияға да содан келу мүмкіндігін ескермегені бірден көрініп тұр. Өйткені олар есте жоқ ескі заманда із-түзсіз жоғалып кеткен бұл құрылықтың болғанынан бейхабар секілді. Бірақ, қалай болғанда да, бұл халықтардың, яғни америкалығының да, азиялығының да шыққан тегі бір, бәрі түріктетес халықтар екені енді баршаға аян. Бұл жекелеген зерттеушінің пікірі емес, ғылым жетістігі анықтаған нақты тұжырым. Өзірге бұл тұжырымды теріске шығарар басқа деректі пікір айтылған жоқ. Бәлкім айтылмайтын да шығар. Сондықтан Американың тұрғылықты халықтарының бірі саналатын майяларды ғалымдардың «түріктетес» деп танып, ғылыми айналымға енгізулері де осы тарихи шындықты мойындауларының айғағы болса керек. Сонымен бірге бұл XX ғасырдың басында Джеймс Черчвардтың: *«Любая надпись на севере полуострова Юкатан указывает на тот факт, что большая часть первых поселенцев состояла из монголоидов; возможно, в северных районах селились исключительно они. Однако со временем северные группы монголоидов приумножились и покорили всю Мексику и Центральную Америку»* дегенінің де шындық екенін айғақтай түседі. Мұндағы Черчвардтың «монголидтер» деп отырғандарының түріктер екеніне ешқандай күдік болмасқа керек. Себебі оның бұл еңбегі

жазылған кезде қазіргі «түріктекес» деп танылған халықтардың атауын да, тарихын да тарихшы емес Черчвард түгілі Еуропаның шығыстанушы ғалымдарының өздері де білмей, бәрі оларды «монголоидтар» деп атайтын. Моңғолдардың өзі түрік халықтарының бір бұтағы екенін олар кейінгі зерттеушілердің еңбегі арқылы енді-енді ғана біліп жатыр ғой.

Черчвардтың түрік халықтарының тарихынан мүлде хабарсыз екенін оның Му құрылығының байырғы тұрғындарының бірі деп өзі таныған «ұйғырлар» жөніндегі ой тұжырымдауынан да анық аңғаруға болады. Ол «Кәрі құрылық Му. Адамазаттың Түпкіотаны» атты еңбегінде Му құрылығының байырғы халықтары қатарында майялармен бірге «ұйғырлар да болды» дегенді айтады. Соған орай «уйгур» (ұйғыр) халқы әуелде Му империясының отары болғанымен, кейін айтарлықтай дамып, олар да үлкен империяға айналған дейді. Өзі тапқан мәліметтер бойынша Ұйғыр имериясының жер көлемінің деңгейін анықтап, оның картасын жасайды.

Нақтылық үшін картаға өзі түсінік береді. Енді соған назар аударалық:

«Уйгурская империя была главной колонией Му. В китайских легендах говорится о том, что уйгуры достигли вершин своей цивилизации около 17 000 лет назад.»

Могущество Уйгурской империи простиралось от Тихого океана через всю Центральную Азию вплоть до Западной Европы, далеко за Каспийское море. Это было еще до того, как Британские острова отделились от европейского континента.

Южная граница Уйгурской империи совпадала с северными границами Кохинхины, Бирмы, Индии и Персии - и было это еще до того, как поднялись Гималаи и другие азиатские горы. Империя включила в себя Сибирь, однако нет свидетельств, позволяющих предположить, насколько на север проходили ее границы. Развалины уйгурских городов были обнаружены в южных районах Сибири.

Со временем уйгуры достигли Европы и, как утверждает в чрезвычайно древних индийских текстах, освоили северное и западное побережья Каспийского моря; оттуда они продолжили свой путь до Центральной Европы в плоть до ее западной границы - Ирландии» [1, 90-92].

Черчвардтың кітабынан алынған бұл үзіндіні өз мәнінде түсіну үшін бұл арада оның қолданысындағы «ұйғыр» (уйгур) атауына арнайы тоқталған жөн сияқты. Қазіргі білімді оқырмандардың, біздің ескертуімізсіз-ақ «Черчвардтың уйгурларын» бүгінгі ресми тарихқа белгілі ұйғырлармен, ал оның «Уйгур империясын» х.э. кейінгі VIII - IX ғасырларда өмір сүрген Ұйғыр қағанатымен шатастыра қоймас деп білеміз. Сондықтан бұл жерде оған тоқталып жатпай-ақ бірден Джеймс Черчвардтың соншалықты көне халықтың атын кейінгі түріктердің бір тармағы – ұйғыр халқының атымен атауының себеп-салдарын сараптап көрелік.

Біздің пайымдауымызша, Черчвард ұйғыр мен майя халықтарының шыққан тегі ортақ, бір халық деп біледі. Оны археолог Уильям Нивен тапқан, бұдан 35-40 мың жыл өмір сүрген адамдар қалдырған тас тақтайшалардағы жазулар дерегіне сүйеніп айтқан оның мына ой толғамынан аңғаруға болады. Ол былай дейді: *«Эти таблички действуют две формы письменности: рисунки, составленные из символов, и сакральные надписи уйгуров-майя. Сакральный алфавит уйгуров-майя был создан на основе алфавита Прародины и включает себя множество совершенно не изменившихся букв этого «праалфавита».* Черчвардтың мұндағы «Прародина» деп отырғаны - Му континенті, «праалфавиті» - осы континентте пайда болған тұңғыш жазудың әріптері. Ал «уйгур-майясы» - осы алфавитті өмірге әкелген осы Му континентінің байырғы тұрғындары. Осы күнге дейін Орталық және Оңтүстік Америкадан табылған көне

тақтайшалардағы, храм қабырғаларындағы жазуларды жаңағы айтылған жазудың екі түрін де: символдардан құралған суреттер мен киелі (сакральді) әріптесін де зерттеушілердің бәрі бірауыздан майялардың еншісіне беріп келгені белгілі. «Майяның жазуы» деген ұғым ғылымға да еніп, орныққалы не заман. Сондай-ақ Черчвардқа дейін де, одан кейін де бұл жазуларға ол айтқан «ұйғырлардың» болмаса «ұйғыр-майялардың» ортақтастығы бар деген дерек еш жерден кездеспейді. Ендеше саналы өмірін Му континентінің тарихын зерттеуге арнаған, соған қатысты өз заманында табылған деректердің бәрін зерде сүзгісінен өткізіп, арнайы зерттеу еңбегін жазған Черчвардтың майя атауына ұйғыр (*уйгур*) атауын тіркеуіне не себеп?. Ең ғажабы, оның «Исчезнувший континент Му» атты алғашқы кітабы жарық көрген 1926 жылдан бері бір ғасыр уақыт өтсе де, не тарихшылардың, не елтанушылардың (*этнологтардың*), не тілшілердің (*лингвисттердің*), ең болмаса біреуінің «черчвард ұйғыры» жөнінде жақ ашпаулары қалай? Әлде жаңа заманның бір халқының халықтық атауының (*этнонимінің*) адам баласының жадынан өшіріліп кеткен ескі заманда да бар болуы ғалымдар тарапынан назар аударарлық жаңалық емес пе?

Бірінен бірі туындап жатқан бұл сауалдардың жауабы, түптеп келгенде, біз үнемі айтып келе жатқан бір-ақ мәселеге: әлем халықтарының бастау тарихының тек еуропалық таным-түсінік негізінде ғана жазылуына; соның салдарынан еуропалық таным-түсінікпен үйлесетіндерді «мәдениетті», «өркениетті», ал үйлеспейтіндерді «жабайылар», «тағылар» деп, бір адамзат баласын екіге бөліп тастауына келіп тіреледі. Осы «тарихи таным» негізінде кейін «мәдениетті», «өркениетті» делінген халықтардың тарихы жан-жақты зерттеліп, кімнің қайдан шыққаны, қайда барғаны жүйелі баяндалып, бүгінгі күнге жеткізілді. Ал «жабайы», «тағы» делінген халықтардың тарихы ғалымдар тарапынан арнайы зерттеу нысанына айналмай, назардан тыс қалды. Олар туралы бар болғаны жаңағы «мәдениетті» «өркениетті» делінген халықтардың кейбір өкілдерінің кезінде соларға қатысты жазып қалдырған сыңаржақ көзқарастарын білдіретін жазбалары (*олардың көбі және мәдениеттілер мен жайбайылардың соғысы жайында. Қ.С.*) негізінде үзік-үзік оқиғаларды арқау еткен, бір-бірімен сабақтастығы, табиғи жалғастығы жоқ құранды «тарих» жазылды. Ол тарихта «түрік» деген атау да, «түрік халықтары» деген ұғым да болған емес. Тек ХІХ ғасырдың аяғында, жоғарыда айтқанымыздай, Орхон, Енесей (*Ене-сай*)

дариялары бойынан табылған жазуларды оқудың кілті табылып, кейін осы «таскітаптардың» берген деректері арқылы әлем тарихшылары сонау орта ғасырда Шығыста «Түрік» дейтін бір халықтың өмір сүргенін және олардың өздеріне тән гүлденген өркениетті мемлекеті, төл жазулары болғанын білгеннен соң ғана оларды жабыла зерттеуге кірісті. Бірақ қанша тырысқандарымен бастау тарихы зерттелмеген беймәлім халықтың қайдан пайда болғанын сараптап, басын ашып бере алмады. Соған байланысты ақырында ресми тарих ғылымында «түрік халқы х.э. кейінгі VI ғасырда ғана пайда болған халық» деген «ғылыми» тұжырым пайда болды.

Міне, ғылымдағы жалпы жағдай осындай болғандықтан, Му континетінің тарихына қатысты дерек іздеп, әлемнің көне храмдарының бірінен екіншісіне шапқылап жүрген, өзі тарихшы да емес, Джеймс Черчвардтың ол кезде бұл жаңалықтарды естіді деген күннің өзінде, одан нақты бірдеме білуі мүмкін емес еді. Сондықтан оның аталған еңбегін жазған кезде бұл өмірде «түрік» деген халықтың болғанынан мүлде хабарсыз екені анық. Бұл ретте оның бар білетіні өзі Қытайға барғанда оқыған ұйғыр халқының тарихы ғана!. Ол, тіпті, ұйғырлардың түріктестес халықтарға жататынын да, басқаша айтқанда, «Түрік» атты алып байтеректің көп бұтағының бірі ғана екенін де білмейді. Сондықтан да ол Му континенті сұрапыл табиғат апатынан мұхит суының астына кеткенде, содан аман қалғандарының Азияға келгендерінің тұрақтаған жері деп көне құжаттарда (*Үндінің көне харамынан табылған накаль тақтайшалары. Қ.С.*) көрсетілген аймақтың тарихтан өзі оқыған Ұйғыр қағанатының жері екенін біліп, ұйғырларды Му континентінің апатынан кейін ауып келген майялардың қазіргі ұрпағы деп таныған секілді¹. Осы түсінікпен ол Му континентінен келіп Азияға бауыр басқан майяларды басқа майялардан ерекшелеу үшін «ұйғыр-майя» атауын қолданған болуы керек. Әйтеуір оның майялардың да, ұйғырлардың да түріктестес халықтардан екенін білмегені шындық. Ол түгілі майя халқының түріктестес халықтар екенін біздің өзіміз, онда да ДНК-ның көмегімен, енді-енді ғана біліп, мойындап жатырмыз ғой². Қалай

---

¹ Джеймс Черчвардтың мұнысы көнеқытайлықтардың өздерінің солтүстігіндегі түріктестес «ди» халқын білмей, оларды өздері бұрыннан білетін «жундар» секілді жұрт деп көрсету үшін «жун-ди» деп атағаны тәрізді. Қ.С.

² Бұған дейінгі майяларды лингвист ғалымдардың «түріктілдес» халықтар деген тұжырымдарын ғылым мойындаған емес. Қ.С.

дегенде де, Джеймс Черчвардтың өзінің саналы ғұмырын арнаған зерттеу еңбегімен ресми тарих ескерусіз қалдырған түрік халқының көне тарихының бір үлкен тарауын Тынық мұхиттың тұңғиығынан суырып алып, сол арқылы олардың осыдан шамамен 50 000 жыл бұдан да болғанының, адамзат тарихындағы ең көне халықтардың бірі екенін әлемге әйгілеп бергені ақиқат. Сол ақиқаттың қосымша дәлелі ретінде енді осы Джеймс Черчвардтың оқуындағы Күн Империясы Мудың Патша Қалқаны эмблемасының символдық таңбаларының мән-мағынасын саралап көрсете кетелік. Мынау сол эмблема:

Патша қалқанының эмблемасы

Күн Ипериясы Мудың Патша Қалқаны эмблемасының әр штрихы өз алдына жеке мағынаға ие. Оны Черчвард былайша сөйлетеді:

А) Қалқанның (Щиттің) сыртқы қалпындағы әдеттегі М әріпі Мудың киелі алфавитінің бір белгісі болып саналады. Бұл әріп Му елінің символы, мәтінде қолданылғанда «му» деп оқылады.

Б) Бұл иероглиф Патша Қалқанының негізгі элементі болып табылады, «Улуумил» деп оқылады. Черчвард мұны «Империя» деп аударыпты. «Улу- ум- ил» түрік халықтарының, оның ішінде қазақ тілінде ешқандай аудармасыз-ақ осы күйінде де түсінікті. Мұндағы «улу» түріктің «ұлы» деген сөзі, оған тәуелділік жалғауы «ум» («ым») жалғанып, «ил» (ел) атауының мәртебесін көтеріп тұр. Сонда «улуумил» «Ұлының ұлысы - ел», басқаша айтқанда «Ұлығ тұтарым ел» деген мағынаны береді. Ал «ы» дыбысының «у»-ға өзгертілуі түркілік біраз дыбыстарды нақты өз дыбысталуында бере алмайтындықтан, оларды өз мүмкіндіктеріне қарай осылай өзгерту бүкіл еуропалықтардың қалыптасқан дәстүрлі тірлігі. Ағылшын Черчвард та солардың бірі.

С) «Күн» дегенді білдіретін бұл дөңгелек таңба «Күн империясы» ұғымын білдіруге қызмет ететін қосымша иероглиф. Егер оған қалқанның қалыбын кигізсек, «Му, Күн Империясы» деген ұғым шығады. Ретіне қарай айта кетелік осы «Күн Империясын» «Кортестің кодексінде» «Күй елі», «Күй жері» деп атайды. Майялардың тілінде «Күй елі», «Күй жері» деген ұғым «Майялардың Құдай-Анасы туған жер» дегенді білдіреді екен. Көне түріктерде «күй» жұмақ жер, қазіргі қазақ тілінде «байлықты», «баршылықты» (*күйі жақсы*) және домбырада, қобызда сөз қоспай орындалатын жанға жайлы сазды әуенді «күй» дейді. Ойласуға болатын секілді.

Г) «Күн» дегенді білдіретін дөңгелек таңбасынан тараған сегіз сәуле дүниенің сегіз жағын көрсетеді. Ал бұл «Күн империясы бүкіл әлемді билейді» деген ұғымды танытады.

Д) Сәулелерді қоршаған сыртқы дөңгелек әлемнің символы болып табылады. Бұл арада ол тұтас жер шарын көрсетеді.

Көріп отырғанымыздай, осы бір шағын эмблеманың өзі қираған храмдардың үйіндісінен табылған әр суреттің, әр символдың, әр әріптің, әр таңбаның, тіпті, қосымша сызықтардың ешқайсысының сәндік үшін жасалған ою-өрнек еместігін, олардың әрқайсысының көре білер көз, оқи білер білім, талдап, таразылай білер таным болса, естен өшірілген ескі заманның ұмытылған тарихын қайта жаңғыртып, нақты деректер береріне айғақ болғандай. Мұның солай екенін жоғарыда аты аталған зерттеушілер өз еңбектерімен дәлелдеп те отыр. Солардың көз майын тауысқан тындырымды еңбектерінің арқасында біз бүгін бұдан сан мың жылдар бұрын із-түзсіз жоғалып кеткен Му континенті мен оның ежелгі тұрғандарының кімдер екенін танып-білуге мүмкіндік алып отырмыз.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Черчвард Дж. *Древний континент Му. Прародина человечества*. М. 2012.

(Жалғасы. Басы өткен санда)